

RAZGOVOR: Prof. dr Velibor Spalević – kako smanjiti rizik od požara

Pravilna ispaša ključna zaštita od vatre

PODGORICA – Klimatske promjene povećale su dužinu požarne sezone, veličinu spaljene površine i broj požara, što znači da kada se požari pojave, brže je njihovo širenje i spaljuju više prostora dok se kreću nepredvidivim putevima i izlaze iz kontrole češće nego u prošlosti – kaže za Pobjedu prof. dr Velibor Spalević.

Najveća opasnost za nastanak i širenje požara, upozorava on, je su zapuštene, travom i korovom obrasle površine. Izuzetno visoke temperature u ljetnim mjesecima povećavaju isparavanje, što dovodi do toga da atmosfera povlači više vlage iz zemljišta, a to uzrokuje dugotrajnu sušu. Klimatske promjene su dovele do ranijeg otapanja snijega, što ostavlja duži vremenski period za sušenje zemljišta prije sezone požara i veću podložnost ovih područja požarima. Područja u kojima se događaju požari su uvijek područja koja su postala suvija i toplija, gdje je proljeće došlo ranije. Uslovi sušenja i više temperature povećavaju ne samo vjerovatnoću pojave požara, već i trajanje i težinu požara.

KLIMA

Kao predavač na predmetu Pejzaži u geografskoj sredini na Odjeku za geografiju UCG navodi da je jedna od njegovih oblasti proučavanja i uticaj klimatskih promjena na pejzaže. Ukazuje na iskustva drugih zemalja koja se tiču pošumljavanja rizičnih područja i otvaranja za ispašu. - Veoma dobro dokumentovani naučni dokazi ukazuju na to da klimatske promjene povećavaju dužinu sezone požara, veličinu opožarene površine svake godine i učestalost ove pojave izraze-

Skoro čitava teritorija Crne Gore je u periodu jul-septembar na udaru toplog tropskog talasa, opasne pojave koja uzrokuje velike štete, generišući se kroz sekundarne opasnosti – požare. Područja sa ekstremno visokim indeksom ugroženosti od požara kod nas su primorske opštine Ulcinj, Bar, Budva, Kotor, Herceg Novi, Cetinje, a u centralnom regionu djelovi područja opština Nikšić, Danilovgrad i Podgorica – kazao je Spalević

Prof. dr Velibor Spalević

Štetočine povećavaju rizik

Indirektan efekat koji je uslovljen klimatskim promjenama, a utiče na pojave požara, kako ističe prof. dr Velibor Spalević, su i epidemije štetočina koje uništavaju brojne biljne vrste, drveće. Štetočine čine šume podložnijim požarima. - Utvrđeno je da su epidemije pojedinih štetočina uzrokovane klimatskim promjenama. Insekti sada drugačije reaguju u novonastalim klimatskim uslovima, koristeći prednosti duge ljetnje sezone koja im omogućava duže razmnožavanje i brzu reprodukciju. Možemo povezati te efekte sa toplim klimatom analizom mjesta požarišta – kazao je Spalević.

Skoro čitava teritorija Crne Gore, objašnjava on, u ljetnjem periodu dugotrajno je na udaru toplog tropskog talasa sa ekstremno visokim temperaturama višim od 30 stepeni Celzijusovih sa periodom od oko 100 dana (jul-septembar). - Topli tropski talasi smatraju se opasnom pojavom koja uzrokuje velike štete, generišući se kroz sekundarne opasnosti – požare, čime su ugroženi životi ljudi i bivaju narušene normalne ljudske aktivnosti. Područja vrlo velike ugroženosti u Crnoj Gori su Ulcinj, Bar, Budva, Kotor, Herceg Novi, Cetinje, a u centralnom dijelu i djelovi područja opština Nikšić, Danilovgrad i Podgorica – kazao je Spalević.

Ove oblasti, kako navodi, karakteriše ekstremno visok indeks opasnosti od požara, a to su mjesta sa dugim trajanjem visokih tropskih temperatura sa više od 35 stepeni Celzijusovih (sa temperaturom koja na istom mjestu prelazi 45 stepeni Celzijusovih na površini zemljišta), koju dalje može katalizovati veća koncentracija kiseonika i zapaljivih materijala.

ZAŠTITA

Nacionalni plan zaštite i spašavanja od požara koji je donesen decembra 2018. godine pokazao je da je na području Crne Gore registrovano 27.466 požara na otvorenom, što je, kaže naš sagovornik, u prosjeku 4.577 požara po godini za sva četiri navedena

tipa (šumski, nisko rastinje, sije-na, kontejneri-deponije). - Požari u niskom rastinju od toga čine skoro polovinu (48 procenata) od ukupno registrovanih požara na otvorenom kod nas (13.180). Prosjek po godini po ovom tipu požara je 2.197. Otuda je potrebno u narednom periodu obratiti posebnu pažnju kod zaštite od požara ovih površina – ističe Spalević. Smatra da bi pravilna ispaša, koja eliminiše nisko rastinje i niže grane drveća, mogla značajno smanjiti broj požara, njihov broj i intenzitet.

- Mlada šuma stara oko tri godine neće ugostiti stado u proljeće bez značajnog oštećenja posadenih biljaka, a to može smanjiti biomasa niskog rastinja za najmanje 1.000 kilograma suvog materijala po hektaru, što ublažava opasnost od šumskih požara u ljetnjem periodu – objasnio je Spalević.

Iskustva drugih zemalja, koja se odnose prvenstveno na pošumljavanje rizičnih područja i njegovog otvaranja za ispašu, upućuju na korisnost uspostavljanja mješavina brzo rastućih vrsta, uglavnom crnogorice, zajedno sa sporo rastućim vrstama, posebno širokolisnih.

- U šumama u kojima postoje sporije rastuće vrste, otvaranje prostora za ispašu se odlaže, a propisuje se i godišnje doba kada mogu ući stada. Još jedna operacija koja služi za zaštitu šume od požara je zaštita herbi-

cidima koja utiče na smanjenje rasta korova i drugog rastinja koje su potencijalno gorivo za požare. Ovo zahtijeva temeljno naučno razumijevanje vrsta i tipova hemikalija, načina na koji oni djeluju i koliko su otporne različite biljke prema njima. Uspjeh ovog tretmana, takođe, u velikoj mjeri zavisi od nivoa stručnosti izvođača prskanja – kazao je Spalević. Spособnost službi iz oblasti šumarstva i službi zaštite i spašavanja da, kako smatra naš sagovornik, efikasno spriječe šumske požare i minimiziraju ih zasniva se uglavnom na smanjenju količine zapaljivih supstanci u područjima podložnim za izbijanje požara i postavljanje graničnih zaštitnih pojaseva vertikalno i horizontalno.

INFRASTRUKTURA

- Rad na stalnom uspostavljanju dobre infrastrukture takođe pomaže da se smanje područja na koja se požari šire. To može biti gradnja i proširenje pristupne infrastrukture i sistema za vodosnabdijevanje, prije svega, kao i uspostavljanje sistema za rano otkrivanje požara, te dostupnost dovoljnog broja vatrogasaca koji mogu brzo reagovati u slučaju potrebe – smatra Spalević.

Preporučljivo je, kako ističe, da se u dugoročnim planovima razvoja strategije za zaštitu od požara radi na ugozbu biljnih vrsta koje su relativno manje zapaljive – sa manjom „stopom potrošnje“, što smanjuje opasnost od požara.

- Istraživači širom svijeta još od sredine prošlog vijeka rade na studijama u kojima ispituju temperature paljenja vatre i takozvane stope potrošnje požara standardnih vrsta šumskog drveća i grmlja. U skladu sa tim nalazima, napravljene su detaljne liste za mnoge vrste drveća i žbunja, a date su i preporuke u vezi sa sadnjom i gajenjem. Cilj svih ovih istraživanja je bio da se preporuča sadnja drveća i žbu-

Praktični savjeti

Prof. dr Velibor Spalević preporučuje i savjete kako reagovati kada se primijeti požar.

Prvo što treba učiniti je pozvati lokalnu vatrogasnu službu (na telefon 123) ili službu policije (122), ako primijetite vatru bez nadzora ili van kontrole.

- Kada kampujete, vodite računa kada koristite i punite fenjere, peći i grijače. Pobrinite se da se uređaji za osvetljenje i grijanje ohlade prije punjenja. Izbjegavajte prospanje zapaljivih tečnosti i skladištenje goriva dalje od uređaja – ističe on.

Nikada, upozorava, ne ostavljajte vatru bez nadzora.

- Potpuno ugasite vatru – zalijevajte je vodom i miješajte pepeo do hlađenja – prije spavanja ili napuštanja kampa. Ne bacajte cigarete, šibice i materijale za pušenje iz vozila u pokretu, ili bilo gdje u šumi ili parku. Obavezno potpuno ugasite cigarete prije nego ih bacite – naglašava naš sagovornik. Preporuka je da se obavezno treba pridržavati lokalnih propisa prilikom sagorijevanja otpada.

- Izbjegavajte čišćenje dvorišta u vjetrovitim uslovima i držite lopatu, vodu i usporivač vatre u blizini kako biste kontrolisali vatru. Uklonite sve zapaljive materije iz dvorišta prilikom gorenja – zaključuje on.

ILUSTRACIJA

nja sa niskim stopama zapaljivosti i sporim stopama potrošnje, te da se na taj način smanji vjerovatnoća paljenja i difuzije požara na mjestima sa visokim rizikom od požara, da se ovakav uzgoj postavi duž određenih linija požara – objašnjava Spalević.

Mlade šume, objašnjava on, najranjivije su na požare, jer će požar prouzrokovati totalnu štetu i spriječiti kasnije prirodnu obnovu.

- Da bi se spriječio požar u mlađoj šumi, područje oko njega mora biti izolovano. Područje unutar njega mora imati protivpožarne staze koje služe kao pregrade, a količina zapaljivih materija mora se smanjiti unutar područja uz kontrolisano gajenje sadnica, ispašom i slično – ističe Spalević.

Navodi primjere nekih zemalja sa sličnim klimatom kao u kritičnim područjima u nas, kao što su Izrael i Iran, koji govore u prilog tome da je veoma korisno organizovati ispaše u šumama. Neki od stočara u tim zonama za ove inicijative dobijaju i ugovore koji jasno definišu njihova prava i obaveze.

- Pravilno gazdovanje šumama i prirodnim resursima je bitno i kod preventivne od požara. Ove akcije uključuju sanitaraciju, prorjeđivanje i uklanjanje grana i otpada od drveća, a sve kako bi se postigao cilj da se smanje količine zapaljive materije. Uporedo treba stalno raditi na održavanju protivpožarnih staza i površina za ispašu. Aktivnosti treba sprovoditi prema stepenu hitnosti što je diktirano fizičkim stanjem šume, prvenstveno uzimajući u obzir nivo rizika od paljenja i širenja požara. Zakonodavstvo može značajno podržati zaštitu od požara kroz uspostavljanje i striktno sprovođenje zakona i kaznenih politika vezano sa tim – zaključuje Spalević.

N. KOVAČEVIĆ

Tamarisk i oleander smanjuju zapaljivost

Istraživanja u nekim zemljama, ističe prof. dr Velibor Spalević, pokazala su da su tamarisk i oleander od biljnih vrsta najpogodniji za sprečavanje širenja požara.

- Pored toga, u pojedinim zemljama je razvijen model sadnje vrsta, prema kojem se preporučuju za sadnju određene vrste biljaka i grmova sa niskim stopama zapaljivosti kao barijere u zasadenim šumama, u skladu sa geografskim područjem lokacija šuma i parkova. Gustina zasadenih redova mladica varira u skladu sa prirodnim uslovima (nagib, sjeverna ili južna ekspozicija, režim vjetrova – ruža vjetrova i slično). Da bi se na vrhovima i na grebenima stvorili prekidni za širenje požara, drveće je zasadeni rjeđe, a prošaran je sa grmljem sa niskim stopama zapaljivosti – objašnjava Spalević.